

***Esad Efendi'nin "Risâletü'n-Nasriyye"
Eserindeki Arapça İsim Tamlamaları
Anlamsal Çalışma
Shaima Emad Al-Ashtar ****

تأريخ القبول: 2022/7/6

تأريخ التقديم: 2022/6/14

Ön Söz:

Bu çalışmada Esad Efendi'nin (Risâletü'n-Nasriyye) adlı eserinde .Arapça isim tamlamaları anlam bakımından incelenmiştir. Çalışmanın amacı, incelediğimiz eserde isim tamlamaları ele alınmıştır. Giriş kısmında Arapça isim tamlaması hakkında bilgi verilmiş. Sonra yazarın hayatı ve eserleri hakkında kısca bilgiler verilmektedir. Daha sonra eserinden 100-105 sayfasına kadar transkripsiyon yapılmıştır. Ve Arapça isim tamlamasındaki kelimelerin açıklamasına (anlamsal bakımından) yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise Arapça isim tamlaması incelemesinden elde edilen sonuca yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arapçada tamlama hali, tamlama hali, tamlama hali.

Giriş

Arapça İsim Tamlaması:-

İzafet, sözlük'te eklemek, ilave etmek, katmak ve dayamak gibi anlamlara gelmektedir. Bir ismi diğer bir isme dayandırmak suretiyle elde edilen bir terkip'tir.

Galâyini'ye (1981) göre izafet, iki isim arasında aralarına ikinci ismin edbiyen (mecrûr) olmasına sebep olan bir cer harfî takdir edilmek suretiyle yapılan bir nispettir. Meşhur bir dilbilimci olan Abbas Hasan ise (1975) izafet terimini (tamlayan ve tamlanan) arasındaki kısmi ve manevî bağ olarak tanımlamaktadır.

İzafet terkihi en az iki isminden oluşmaktadır. Bunlardan birincisine tamlanan (muzâf/مضاف), ikincisine tamlayan (muzâfun ileyh/مضاف إليه) denir. Türkçe'dekinin tersine Arapçada önce tamlanan sonra

* Lect/ Dept. of Turkish/ College of Arts / University of Mosul.

tamlayan kullanılmaktadır. İkinci ismin marife olması tamlama'ya da marifelik kazandırır. Bu şekilde olan tamlamaya Türkçede (Belirtili İsim Tamlaması)denir¹.

Tamlama'nın öğeleri:-

***Tamlanan (muzaf):**

Tamlanan, Arapça'da ilk öğesidir. Hiç bir zaman başında (harfi tarif) belirtilik takısı (ال) bulunmaz. Buna karşı sonu da hiçbir zaman tenvinlenmemektedir. Tek hareke ile hareketlenir. Cümle içindeki yerine göre son harekesi değişmektedir. Özne durumunda üstün(fetha), başında harfi cer veya zarf bulunduğunda esre(kesre) ile hareketlenmektedir.

Tamlanan (muzaf) marife-nekire kurallarına uymamaktadır. Arapça'da harfi tarif (ال) takısı kelime'nin başına gelerek o kelime'yi belirli yapar. Belirli olmayan kelime'nin ise sonunda tenvin, yani çift hareke bulunmaktadır. Bunun için muzafin isim tamlaması nedeniyle harfi tarif almadan belirli olması'dır².

***Tamlayan (muzafun ileyh):**

Tamlayan, Arapçada ikinci öğesidir. Daima mecrûrdur.

Tamlanan Türleri:-

Arapça'da, tamlamalar(belirtili, belirtisiz ve zincirleme isim tamlaması) olmak üzere üçe ayrılır. Tamlanan, belirtili veya belirtisiz oluşu tamlayan'ın belirli veya belirsiz oluşuna bağlıdır. Bu öğe belirliyse tamlama (belirtili isim tamlaması), belirsizse, tamlama (belirtisiz isim tamlaması) olmaktadır. Buna göre tamlanan anlamı da değişmektedir³.

genellikle Arap gramercileri , ad tamlamasını manevi izafet (İzafet-i Maneviyye) ve lafzi izafet (İzafet-i Lafziyye) olmak üzere iki bölüme ayrılır :

1. **manevi izafet:** Bu nev tamlamaya gerçek tamlama da denir. Bu tamlamanın faydası anlama bağlı olduğu için

¹ Prof. Dr. Yılmaz, Kurt, Osmanlıca Dersleri I, Akçağ Yayınları, Ankara 2019. S. 61-63.

² Dr. Jabbari, Ahmad, Farsça Dilbilgisi (Metin-Gramer-Konuşma-Test-Konulu Sözlük) , Süyasal yayınları, Ankara-2014, 181-186.

³ Prof. Dr. Öztürk, Mürsel, Farsça Dilbilgisi, 6.Baskı, Murat Kitabevi, Ankara 2017, 159.

manevi izafet, ayrıca da tamlanan tamlayana bağlandığından dolayı gerçek tamlama denildi .

Bu tür, tamlananın tanımını veya özgüsünü bildirmektedir . Ayrıca tamlamada tamlayan , kendinden önce gelen adı nitelmez.

Örnek: Okulun anahtarı مفتاح الباب

Evin duvarı جدار البيت

Bu tür tamlamada tamlayan ya belirtili ya da belirtisiz olmaktadır.

Belirtili gelirse , tamlananı tanımlar.

Örnek: Bu Mehmet'in evidir. هذا بيت محمد

Belirtisiz gelirse, tamlanana özgü olmaktadır.

Örnek: Bu bir kadının bir kitabıdır. هذا كتاب امرأة

2. İzafet-i Lafziyye : (izafete İzafet-i Mecaziyye) de denir .

Bu nev tamlama , tamlananın ne tanımını ne de özgü olmasını ifade etmektedir . Ayrıca lafzın hafif olmasını gerçekleştirmektedir. Lafzın hafifleşmesini gerçekleştirmek için tamlananın tenvinini (تنوين) ya da tesniyenin (تثنية) (ikili) ve cemi müzekker sâlimin جمع (مذكر سالم) kardırılmaktadır.

Örnek: Öğrencinin kitabı كتاب المدرس

(kitabun) sözcüğünden tamlama yapılırken tenvin işareti (ُ = un) düşüp (ُ = u) olur. (kitabun) sözcüğü tamlamada ُ(kitabu) şeklinde yazılıp okunmaktadır.⁴

Öğrencinin kitapları (iki kitabı) كتابان الطالب ←

Fabrikanın işçileri عاملو المعمل ← (عاملون)

Arapça İle Türkçe Tamlamar Arasındaki Temel Farklılıklar

Arapça, çekimli dil grubu, Türkçe ise eklemeli dil grubu olmasından dolayı aralarında her alanda farklılık ve uyumsuzluk vardır. Burada tamlamadaki farklılıkları belirlemeye çalıştım.

⁴ Doç. Dr. Siham A. Ahmet Zengi, TÜRKÇE ve ARAPÇADA AD TAMLAMASI , s.15-84.81, مجلة كلية الاداب / العدد 81-15, "Karşılıklı İnceleme"

Arapçada önce tamlanan sonra tamlayan gelir.	Türkçede ise önce tamlayan sonra tamlanan gelir.
Arapçada isim, fiil ve harf olarak üç tür kelime vardır.	Türkçede ikisi fiil ve yedi tane isim soylu yani dokuz tür kelime vardır.
Her iki dilde de zamir ile isim tamlaması yapılabilir. Arapçada isme bitişen ve tamlayan olan zamirlere bitişik zamir denir.	Türkçe tamlamalarda bu durum ilgi ve iyelik ekiyle belirtilir.
Arapçada cümle öğelerinin dizilişi ise Yüklem, Nesne ve Özne şeklindedir.	Türkçede cümle öğelerin dizilişi Özne, Nesne ve Yüklem şeklindedir. ⁵

Esad Efendi (1685-1753) Hakkında Genel Bir Bakış

Şair (Ekim 1685) İstanbul'da doğmuştur. Esad Efendi önce babası, sonra bazı alimlerin yanında iyi bir öğrenim görmüş. 1710'da hariç derecesiyle Galata Sarayı salisesi payesi verilerek öğretim görevine başlamıştır. Mekke ve Medine müfettişliği, fetva emniyeti gibi hizmetlerde bulunduktan sonra Selanik kadılığına getirip 1725-1732 yılları arasında hazırladığı *Lehçetü'l-Luğât* adlı sözlüğü Padişah I. Muhammed'e sunmuştur. Türkçeden Arapça ve Farsça'ya bir sözlüktür. 1734 yılında Mekke kadısı olmuş. On yedi ay sonra azledildi. 1746 yılında aynı göreve ikinci defa getirilip kısa bir süre sonra Şeyhülislam olmuştur. Bu makamdan da kısa bir süre sonra azledilip bir müddet Sinopta ve Geliboluda ikamete mecbur edildikten sonra İstanbul'a dönmesine izin verildi. 10 Ağustos 1753 yılında vefat etmiştir.⁶

Esad Efendi Klasik Türk Müsikisi'nin önde gelen bestekarlarından biridir. İlahi, beste, semai, kar, şarkı ve nakış formunda birçok eser meydana getirilmiştir.⁷

⁵ Sana Kaka Ahmed Salih, Goran Selahaddin Shukur, Osmanlı Türkçesinde Arapça Tamlamalar, Zanco journal of humanity sciences, ID No.3995 (PP 209 - 216).

⁶ Doğan, Muhammed Nur, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul 1995, S. 338-340.

⁷ A.g.e., S. 340.

Esad efendi üç dilde söyleyen, tefsir, lugat ve musiki sahalarında eser veren önemli bir şahsiyettir. Başlıca eserleri şunlardır:

*Lehçetü'l-lugat: Türkçeden Arapça ve Farsçaya bir sözlüktür. Divanü Lugati't-türk gibidir. 1725-1732 yılları arasında hazırlanmıştır. Sultan 1.Mahmud sunulup İstanbulda basılmıştır.

*Atrabü'l-âsâr fî tezkireti urefâü'l-edvâr: Veled Çelebi eseri sadeleştirip kısaltmış ve bazı ilaveler yaparak mektep mecmuasında yayımlamıştır.

*Divan: İstanbul kütüphanelerinde beş nüsha tesbit edilmiştir. Esad efendinin divanında bulunan şiirlerinin dışında, çeşitli yazma mecmualarda meşhur bazı Arapça kasideleri (Lamiyye, Mimiyye ve Nuniyye) adlı üç Arapça kasidesi bulunmaktadır.

*Hulasetü't-tebyin fî tefsiri surei Yasin: Eserin çeşitli yazma nüshaları vardır.

*Tefsiri Ayetü'l-kürsi: Kütüphanelerde çeşitli nüshaları bulunan eser, İstanbulda basılmıştır.

*Tefsirü'l-ayetü'l-musaddere bi rabbina: Peygamberlerin dualarına dair ayetlerin Arapça tefsiridir.

*Risaletü'n-nasriyye: Zaferle ilgili ayetlerin Türkçe tefsiri olup 1.Muhammed adına telif edilmiştir.

*İtbaku'l-atbak: Abdülmü'min b. Hibetullah el-İsfahânî'nin nazîre olarak yazdığı Arapça bir eserdir.⁸

(100-105 sayfasına kadar metin transkripsyonu)

S.100

⁸ Tekin, Hakkı, *Şeyhülislâm Esad Efendi ve Atrabü'l-âsâr fî tezkireti urefâi'l-edvâr Adlı Eseri* (yüksek lisans tezi, 1993), EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pek tevâzu' -kâr ıdı bi-irtıyâb Zât-ı 'ulayî 'alidir
bu türâb

Seyyidâ şübbân-ı ehlü'l-cennet hüm Ol Hasan ile
Hüseyn muhterem

Mâder Mûsâ ve İsâ'dır hemîn Gâlibâ hayr-ı
nisâ'ü'l-'âlemîn

Cümleten zevcât-ı hayrû'l-mürselîn Her biri 'işmetle
ümû'l-mü'minîn

Künye-i pek esb fahrû'l-enbiyâ Oldı ümmü'l-mürtecez
'âlem-behâ

Oldı hubbullâh kûrân-ı kerîm Hem daği dîn-i
mübîn müstaķîm

Ribķatü'l-islâm imiş aḥkâm-ı dîn Ehl-i imāna odur ḥabl-i
metîn

Şol ḥadişü'l- ğaşıye emr-i 'azîm Yâ kıyāmet dinme yâ nār-ı
caḥîm

Nükte-i vâlâyı faķîrû'l-enbiyâ Faķr-ı ḥāle eylemek ḥüsn-i
riżā

Oldı ḥaraşü'l-āḥire ve şevāb Cennetü'l-me'vā
imiş ni'me'l-me'āb

şıbgatüllâh fiṭretüllâh oldı hem yahud ol emr etdiği fi'l-
ehem

Ḥaymetüllâh sāye-i 'arş-i berîn Öyle ta'bîr etdiği hayrû'l-
ķāilîn

Sehmü'l-islām oldu ma'nāda selām küffāri li'ām	Kim anıñ pür zaḥmı
Dīndi Rebbānī kemāl-i erbābına aşḥābına	‘Ālimle ‘ālim-i ‘ulūm
Hikmet-i Luḡmān nuṣḥ ve pend imiş ḥukm pend imiş	Hem vaṣāyāyı
Belki ayında olan ḡaşdü's-sebīl delīl	Ḥayra mūṣil rehā olmaḡdır
Vāḥid ibnü'l-vāḥid o ma'rūf olan olan	Ḳadr u 'izz u ṣānla mavṣūf
Żayf-i İbrāhīm miḥmān-ı kerīm hem müstaḡīm	Hem melek ḡaşleti ola
Ma'nā-ı ta'bīr evtādü'l-bilād ehl-i i'timād	Beldenin ekrānı
Oldı raḡībü'r-raḡā dinmekden mūrād merd-i cevād	Desti pür iḡsān olan
Cūd ma'an vüçüd ka'b olmuş miṣāl idi bī-bedāl	Çün seḡada onlar
Cūd faẓl-i vüçüd ḡātem öyle hem kerem	ḡaşlet idi anlara bezl-i
Hem ḡarī'ü'd-dehr şol zāt-i mecīd vaḡīd	Kim ola vaḡtinde rifatle
Faḡr-i ḡandaḡ eylemektir iftiḡār ta'bīr	Keṣret-i nesliyle bir 'ālī

Oldı kırtâ Mâriyye şey-i celîl kıadr u kıymetle
cihânda bî-'adîl

S.101

Sobhe-i zîdân olan hem bî-misâl Kim hemân mişli
bulunmaqdır muhâl

Zibdetü'l-aḥḳâb nâdir bulunan Mişlini bulmağa lâzım çok
zamân

Ma'nâ-ı evtâd-ı 'arz olmuş cibâl Hem daḥi ehl-i 'ulûm pür
kemâl

Çün adı namaz 'imâdü'd-dîn imiş kılmayan ânî ḥarâb âyîn
emiş

Hem 'afîfüc-cebhe oldı bî-namaz Yüz sürüp çünkü yere
etmez namaz

Pek şalâḥa dediler zühdü'l-ḥüsn Yuğ ise zühdiḡ eger hâ
ben hâ sen

Pîl zekâtü'c-câh iḥsân etmektedir Çok dil nâ-şadı şadân
etmektedir

Oldı i'tu el-ḳavse bârîhâ demek Ehle tefvîz ile ḳârîhâ
demek

Ehl-i tefsîre göre ḳavl-i şavâb ḳalbi etmek pāk
taḥḥîrû'siyâb

naşîḥû'c-ceyb ola ki ḡâyet pāk-dil olmaya ḳalbinde aşlâ ḡış
ve ḡîl

âsmâne dediler tâcû'l-fülk Hem mülûke yaḳışur öyle
demek

Cennetü'd-dünyā me'ālî oldı şām i meşām	Olmaz böyle belde-i cenet-
Bir cebeldir Şām kurbında lokām maḳām	Yetmiş idālū'l-kām için
Sürretü'l-arz ola ki bî-reyb ve kemān rābî'dir hemān	ma'nā-ı iḳlīm-i
Bākī fütühātine şeyḥ-i ekberin maẓharın	Ol fîyūzāt-ı ḥudāya
Andadır tafşıl-i arzu's-simsime sime	Etmez idrāk anı her şahşı
Ehl-i keşf anlarına ol arz-ı vesī' bedī'	Var imiş anda nice şun'-ı
İhtiyātan eyledim imā saḡa be-cā	Yād eder ehl-i taşavvuf cā-
Ümm-i envārü's-semā ḥorşid imiş andan demiş	Felsef-i nūr-i nücüm
Āsmāne dindi hem ümmü'l-ğayyâs çün inbi'âs	Cā-be-cā ḡayş etdik
Va'd-i şādîḳ va'd-i İsmā'îl hem mültezim	Kim ola incāzı elbet
Ḳudret ve devlet imiş bedrū'l-firās etmek inti'âş	Rūḥ-i rāḡat ile
Pāk pîl mefhûm şābūnü'z-zünüb kulüb	ḡālîş olan tovbe dîr ehl-i

Hem daḥi en-naḳd şabûnü'l-ḳulûb Naḳd aḳça pak eder
dilden kurûb

Pek muṭahher nesnedir taştu'l-'arûs Meyl idi her pâkdil
vâla nüfûs

S. 102

Oldı kürsî-i Süleymânü'n-nebî taht-gâh 'adl vidâdın a'cebî

Hem odur ḥukm-i Süleymân kin oḡa Vech-i eşveble ola
ḥukm-i faẓâ

Oldı naḳşü'l-faşş re'yi 'âḳilân Kim saḳîmi müstaḳîm idi
hemân

Dîndi mâ'ü'l-vech câh ve devlete Hem daḥi şerm u ḥayâ u
'izzete

Oldı şayyâdü'l-ḳulûb ol ḥoş kelâm Kim idi celb-i
ḳulûb ḥâş u 'âm

Zî ḡulâmü'l-Ḥâlidî kim şol ḳola Pek mü'eddeb 'âḳil u şâdık
ola

Pek yakınlık nüktesi ḥablü'l-verîd Bir mefâd-ı nazm ḳurân-i
mecîd

âşmân mefhûmi zâtü'r-rec' imiş Hep tefâsîr-i ehlîde öyle
demiş

Oldı zâtü's-şad' ma'nâda zemîn Şaḳ olur her nesneden çün
kim hemin

Mâhtâba dediler bî-reyb u şek Felsefiyât ehl-i
ferfirü'l-fülk

Hāmilü'l-misk oldu ma'nāda enīs nefīs	Muşk-veş bŷy müvālāti
Hüsni tāvūs oldu hüsni bir kemāl yek me'āl	Hem oña hüsni't-tedārüc
Hem rāhu'ş-şatranc o kim kadrı bülend hū şimend	Müstakīm u rükn-i devlet
ma'nā-ı hüsni'l-bedāva bī-kemāl nişān	Hüsn-i hulķ zāti behcet
Halka hüsni müdārā dāimā oña	Oldı re'sü'l-'aķl saī ile
Sevmek esb u mālī hubbū'l-hayr imiş ğayr imiş Zehretü'd-dün yā bi-ğāyet hırş-ı māl eylemek rŷz u leyāl	Bunda çŷn ma'nāsı hayrın Cem'-i emvāl
İbn-i yevmihi fikr-i ferdā etmeyin etmeyin	Harc u şarfında muḥabbā
Hüsni hoş gösterme sevdā'ü'l-'arūs eşyāyı nüfŷs	Żıddı ile keşf eyler
Gençlik hengāmıdır berdü'ş-şebāb şiyāb	Pirlerden şoylurmuş ol
Oldı beyzu'n-nŷķ o şey' bī-mişāl 'adīmü'l-iḥtimāl	Meşeli bulunmak
Beyzatü'd-dīk ola ki bir kere olur bulur	Āre ben şanma ānı herdem
Pek müzeyyen-hānedir beytü'l-'arūs ferec andan nüfŷs	Kim eder kesb-i

Fārisü'l-ablak şehri teş'ār nām-dār	Rākibü'l-ablak hem öyle
Pek zekī olandır ezkā min eyās nās	Kim ola idrāki ẖiret ẖüsn-i
S.103 Şol nesīmü'r-rāh mefhūmi zekā cā-be-cā	Ṭıbi aḥlākıhi denür hem
Hem benātü'l-fıkr o kim öyler huṭūr bī-kuṣūr	Hātiri aşḥāb-i re'ye
Ma'nā-i beytü'l-kaşide muntaḥeb hep	Her nede olursa olsun öyle
Hem daḥi ẖüsn-i taḥalluṣ ol kelām tām	Eyleye mā-ba'dine telmīḥi
Nükte-i ẖüsnü'l-beyān olmuş hemān şā'irān	Pek belāğetle edāyı
Afşah min Dağfel ol kim pek faşih ğāyetde melih	Her kelāmi ola
Şol kelāme dīndi kim sihrü'l-beyān veş hemān	ḳalbe t'sir idi efsün-
Ṭıbi eş'ār olmuş enfāsü'r-riyāh iştilāh	Hoş nefesler böyle etmiş
Şā'irin ẖüsn-i edāde Buḥtūrī ṭab'ü'l-Buḥtūrī	Men lehü ṭab' ke
Hem ābidü'ş-şir şol rengin edā dilkeşe	Söyleye āzāde nazm

Nevhevesler kim yazar şî'ri ibtidâ aḡa	Dediler bākūretü'l-eṣmār
Cā'ize vermek imiş ḡaṭ'ü'l-lisân	Ekşer yâ olur ânı şā'irân
Oldı hem şî'r ibn-i şî'rihi ol ḡarîf seḡîf	Şā'ir nâ-müntazam şî'ri
Nikteü-i rengîn tezvîkü'l-lisân beyân	Oldı tezyîn-i kelâm ḡoş
Eblağ min Ca'fer ol kim pek faṣîḡ şahîḡ	Cümle ḡüftâri belâğatle
Kâtib eblağ idi Abdülḡamîd âni etdi şehîd	ḡabîḡ kim manşûr
Çün benâtü'l-dehr olmuş ḡādîṣât şebât	Bed zühürât-i cihân bî-
ḡabḡab ḡübân tüffāḡu'l-farah aşla teraḡ	Ḳabı 'āşîḡda ḡomar
Cubbi Yüsüf dinme der-çāḡ zekan	'āşîḡ dilnişîndir aḡa düşen
Turretü's-şubḡ ol mu'anber kebsûn dil-bārân	Revnaḡ arāyı cebîn
Dil-bārânıḡ etmesine iktihāl siyāc olmuş me'āl	Göz ḡöre ḡarku's-
ḡabbetü'l-ḡalb ise ḡāl dil-bārân arāyı cān	Meşḡ u 'anber-veş meşām
ḡāl ḡübân nuḡṡatü'l-bikār hem bār hem	Ola mişḡîn būy u 'anber

İbn-i isbū'ayn imiş bedr olmuş ay	Rûy hûbândır âni teşbîhe
Şakku'l-gasak dihân-ı yâr imiş emiş	Çünk tuttı veş şeker keftâr
S. 104 Kavs-i hâcib ebruvân dilberân kemân	'Âşık-zâre ciger herdem
Haţtı hûbâna denür haţtu'z-zevâl cemâl	Tîre sâz şafha-i mühr-i
Dil-berîş dindânîdir hubbû'l-gamâm hem doluya nâm	Oldı hubbû'l-mizen
Nev haţânîş haţide habbû's-sebâb moşk-nâb	Sünbül nev hayr ama
Oldı hem tayfü'l-telâkî bî-me'al vişâl	Dilber anış etmesi va'di
Çün kim ayırlamaz güzellerden rakîb şâni'l-habîb	Çâre ne derler aña
Ma'nâ-ı şekva'l-muhib oldı huşû'	İştikâde etmek izhâri huşû'
Hem şeft'ü'-müznib olmuş i'tizâr tevbe-kâr	Olmaş ikrâr ile güyâ
İbnetü'z-zer çün şarâb pür farah kadaş	Hem ebü'l-envâr olmuşdur
İbniden hem daşi umm-i tarab sebeb	Bâde der kim füşki tevlîde

Hem aña dinmişki tiryākū’l-hümüm semmi gumüm	Nüş edince def olur
Dindi gāyet açılığa hadīs-i şağab hep	Buldığın yer öyle aç eşhāş
Cāyī’ kezzi’ebe ve kellağve hem şekm	Qarnı gibi gözi aç ehli
Dediler boğaza dehlizü’l-hayāt sāyed memāt	Çün kim açılıktan olur
Oldı hatifü’l-enf mevt bi-ecel kazāyı pür halel	Ya’nī bī-ḳatl ve
Seyfi hindīye mühenned oldı nām benām	Andan a’lā olamız tīg
Ma’nā-ı sātūri ḳaşṣāb āşikār içün müste’ār	Ehli gıybet diller
Ehlü’l-ehvā olmuş envā’ı melel	İ’tikādāti olanlar pür halel
Pil ḳabīḥ aşhābı rūḥāniyeti nekbeti	Ehli Hindin bit püristān
Hem daḥi aşhābı eşhāş öyledir böyledir	Hāl aşhābı heyākil
Oldı küllü’ş-şayd cevfi’l-ferā tefevvuḳ iddi’ā	Etmek aḳrāna
Siḥre dā’ir anların a’māli hep bü’l-‘aceb	Gösterilir çok fusūn
Evvelü’l-hussād İblisi la’in tābi’in	Her ḥasūd olmuş aña hem

Dindi sū'i zanne cāsūsü'l-'uyüb şanma hūb	Pek fenā haşletdir ānı
Belki re'sü'c-cehl 'aceb bü'l-'aceb pāder gāzab	Hem daḥi re'sü'l-ḥaṭāyā
S. 105 Oldı kal'u'ş-şamğ kim öyle gāzab sebeb	Maḥvi mağzūba ola külli
'Afve maẓhar olmak enmārü'z-zünüb lezzeti kulüb	Çünkü 'afv ile bulur
Hem semāḥat şikālū'l-aşḥāb imiş emiş	Çün şafā-baḥş dil-aḥbāb
Bed sözünj te'sīridir carḥu'l-lisān merdomān	Kim ola zaḥm derün
Şıdkı tevbe doğru sözdür bī-riyā revā	İhtimāli kizb andan nā-
Şıdk ma'nāsinde zannu'l-elma'ī	Öyle ta'rīf etdi zīrā aşma'ī
Oldı tācü'l-hüdhüd ol şey'i celīl	Kim ola iftāde dest rezīl
Zū 'iyāl olmak imiş cerrü'l-bakar bakar	Hak ise envā'ı zarūret kim
Fakr vifākuh dinmedir şifrü'l-enā	Pür ğınā ile bizi yārebbenā
Çünkü şevbu'ş-şıḥḥat olmuş 'āfiyet 'ākībet	Şoylur emāne çāre
Pek soğuk şahḥu'l-kevānīn oldı hem görki udum	Sin içindeki hemān

Dindi pek kur kaķlıķa cubnū'r-rabāh ķorķa pek usse riyāh	Şol ķadar kim
Hem cebānū'l-kelb o kim mızyāf ola misāfir el tūla	Hānesi herdem
Ebhel min ehli merv öyle le'im zemīm	Kim ola buhliyle ğāyetde
Hārisū'l-mir'āt şahş bud likā nefret nemā	Ola 'aksi şūreti
Hem ebū'l-beyzā habeşi eşhāş imiş eyleyin öyle demiş	Künye-i bi'l-zıdd
Bağletü'ş-şatranc şahş bī-lüzüm melūm	Şol nüfūsi zāyide gibi
Cāmi'ū'l-aķzān mefhūmi gece	Artır ekdār mağmūmi gece
Pek muhāle dindi ti'ķādū'r-raħim mühim	Halli müşkil 'uķde-i emri
Gördinürse dūneh ħartu'l-ķatād mürād	Kāri müşkildir demek olur
Müşkil iş bulsa sühūlet bir merām cezbū'z-zimām	Derler oldumda aķa
Oldı 'ām ibni 'Ammār ol sene müstahsene	Kim ola her hāleti
Hem daķi 'āmi cemīle öyle sāl farhatinde hāl	'Ālem ānda pek ol

Esad Efendi'nin "Risâletü'n-Nasriyye" Eserindeki Arapça İsim Tamlamaları Anlamsal Çalışma
Shaima Emad Al-Ashtar

Künye olmuş ateşe ummu'l-kurâ Çünki tabhı aîme muhtâc
ağa

Pâk ise tabhı ta'âm için maḥal Maḥbaḥ Dāvūd olur
zarbū'l-meşel

Arapça İsim Tamlaması ve Kelimelerin Açıklamasını

Ehlü'c-cennet	Cennet Ehli
Nisâ'ü'l-âlemîn	İki dünyayı kazanan kadınlar (Hatice, Fatma, Meryem annemiz)
ḥayrū'l-mürselîn	Gönderilenlerin En Hayırlısı
Ümmü'l-mü'minîn	Müminlerin annesi (Emine annemiz)
Faḥrū'l-enbiyâ	Peygamberlerin efendisi
Ümmü'l-mürteciz	Peygamberin atına verilen isimdir
Ḥablüllah	İslam dini
Ribkatü'l-islâm	İslam bağı (şeriat)
Ḥadîşü'l-gâşiye	Korkunç felaketin haberi
Fakrū'l-enbiyâ	Peygamberlerin ahlaklı olması
Ḥareşü'l-âhire	Ahireti kazanmak
Cennetü'l-me'vâ	Cennet tabakaları veya kalınacak cennet
Ni'me'l-me'âb	Güzel akibet
Şibgatüllah	Allahın değişmez dini
Fıtratü'l-islâm	Allahın yarattığı
Ḥîretüllah	Allahın seçtiği
Ḥayrū'l-kā'ilîn	Hayırlı konuşan
Sehmü'l-islâm	Din (İslam oku)
Kaşdü's-sebîl	Doğru yolu tutmak
Evtâdü'l-bilâd	Memlekette ileri gelenler
Ḥubbu'r-râḥa	Huzur sevgisi
Ḳarî'u'd-dehr	Zamanının sultanı
Zübdetü'l-aḥkâb	Yüzyılların özeti (geçmişten)

	bugüne)
‘İmādü’-d-dīn	Namaz(İslamın esası)
‘Afifü’-c-cebhe	İffetli
Zehidü’l-ḥüsn	Güzel eser bırakmak
Taṭhīrü’-ṣ-ṣiyāb	Ahlaklı olma çabası
Nāṣihü’-c-ceyb	Temiz kalpli
Tācü’l-fülk	Yer yüzü
Cennetü’-d-dünyā	Namazda huşu
Sürretü’l-arz	Bitki adıdır(Dünyanın veya yer yüzünün cenneti)
Envārü’-s-semā’	Allah (gök yüzünün ışığı)
Ümmü’l-ğayāṣ	Yardımcı(bulutlu) dolmuş kimse)
Berdü’l-firāṣ	Yatak soğutluğu
Şābūnū’-z-zünüb	İstiğfar
Ṭaṣtū’l-arūs	Gelin leğeni
Süleymānū’-n-nebī	Yemin
Naḳṣū’l-ğuşn	Dalın güzelliği
Mā’ü’l-vech	Saygı
Ḥayā’ü’l-ḳulūb	Allah korkusu olan kalpler
Ḥablü’l-verīd	Şah damar
Zātü’-r-rec’	Dönüslü evren(yemin)
Zātü’-ṣ-ṣad’	Yarılan yer yüzü
Ḥāmilü’l-misk	Erdemli oturan
Ḥasenü’-t-tedārūc	Kanaat etmek(iyi yol
Ḥasenü’l-bedāve	Doğru başlama
Re’sü’l-aḳl	Akıllılık
Ḥubbü’l-ḥayr	Hayır severlik
Zehretü’-d-dünyā	Dünya coşkusu
Sevdā’ü’l-arūs	Zenci köle
Berdü’-ṣ-ṣebāb	Gençlerin üşengeçliği
‘adīmü’l-iḥtimāl	İmkansızlık (ihtimalsızlık)
Beyzatü’-d-dīk	Benzeri olmayan
Beytü’l-arūs	Gelin evi
Nesīmü’-r-rāḥ	Huzur verici

**Esad Efendi'nin "Risâletü'n-Nasriyye" Eserindeki Arapça İsim Tamlamaları
Anlamsal Çalışma**
Shaima Emad Al-Ashtar

Şebātü'l-fikr	Kararlılık
Beytü'l-kaşide	Püf nokta
Husnü'l-beyân	Hüsnü beyan
Sihrü'l-beyân	Sihirli söz söylemek
Enfäsü'r-riyâh	Rüzgarın güçlü esmesi
Şibğu'l-Buhtürî	Şiirlerinde renklere yer veren bir şair adıdır Buhtürî
Abîdü's-şîr	Şiirleri gözden geçiren
Bākūretü'l-eşmār	Erken yetişen meyve(pişmemiş hali)
Kaṭ'ü'l-lisân	Susturmak
Tezvîku'l-lisân	Hüsnü lisan
Ṭurretü's-şubḥ	Sabahın körü(ilk saatleri)
Ḥarku's-siyâc	Engelleri aşmak
Ḥabbetü'l-ḳalb	Biricik
Nuḳṭatü'l-bikâr	Püf nokta(işin özü) başlangıç
Şakḳatü'l-ğasak	Gece karanlığı
Ḥaṭṭü'l-zevâl	Meridiyen
Ḥabbü'l-ğamām	Dolu tanesi
Ḥabbü's-şebâb	Gençlerin sevmesi(ergenlik sivilcesi)
Ṭayfü't-telâkî	Gökkuşağı
Te'enni'l-ḥabîb	Sevgilinin kınaması
Şekva'l-muḥîb	Sevgilinin şikayet etmesi
şefî'ü'l-müznib	Pişman olan kişi
Teryāḳü'l-hümüm	Kadere mahkum(hep dertli olan kişi)
Ḥatîfü'l-enf	Eceli ile ölen
Ehlü'l-hevâ	Kafasına estiği gibi davranan
Cevfü'l-arâ	Sağlam bağ
Evvelü'l-ḥussād	İlk kıskanan
Re'sü'c-cehl	Cehaletin başı veya esası
Re'sü'l-ḥaṭâyâ	Günahların başı veya esası
Ḳal'u's-şamg	Tutkalı sökmek

Enmārū'z-zünūb	Büyük günah
Cerhu'l-lisān	Dil yarası
Zannū'l-elmaī	Bilgin kişinin zannetmesi
Tācū'l-hüdhüd	Mükâfat (hikayesi var)
Şevbu's-şihhat	Sağlık
Şaḥu'l-kevānīn	Aralık ve Ocak ayının ayazı
Cubnu'r-riyāḥ	Hafif yel
Hārisū'l-merrāt	Kendinin bekçisi
Ebü'l-beyz	Yumurtacı
Bağletü's-şatranc	Satrançtaki at
cāmi'ü'l-aḥzān	Hüzünlü
Ḥarṭu'l-kitād	Kolay olmayan
Cezbü'z-zimām	Çirkinliği belli olan
Žarbū'l-meşel	Örnek olmak (Atasözü söylemek)

Sonuç

- Arapçada, tamlanana المضاف tamlayana المضاف إليه denir.
- Tamlayanın son harfi her zaman esreyle harekelidir, yâni tamlayan sürekli mecrûrdur.
- Tamlanan müfret kelime olduğunda sonundaki tenvin düşer, tamlanan ikili kelime olduğunda sonundaki Arapça nun (ن) harfi düşer, tamlanan çokluk olduğunda ise sonundaki Arapça nun (ن) harfi düşer.
- Arapça ve Türkçede tamlamalar hem isim hem de zamirle yapılmaktadır. Zamir ile yapılan bir tamlama Arapçada isme bitişen ve tamlayan olana bitişik zamir denir. Bu durum, Türkçe tamlamalarda ilgi ve iyelik ekiyle belirtilir.
- Tamlama konusunda tamlanan ve tamlayanın yeri Arapçayla Türkçede farklıdır. Yani Arapçada önce tamlanan sonra tamlayan, Türkçede ise önce tamlayan sonra tamlanan gelir.

- Arapçada cümle öğelerinin dizilişi Yüklem, Nesne, Özne şeklindedir. Türkçede cümle öğelerin dizilişi ise Özne, Nesne ve Yüklem şeklindedir.
- Arapçada tamlama isim ve sıfat tamlamasından ibarettir.

Kaynakça

Clauson, Sir Gerard. **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford Press, 1972.

Devellioğlu, Ferit. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2013.

Dilçin, Cem. **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983.

Doç. Dr. Siham A. Ahmet Zengi, **TÜRKÇE ve ARAPÇADA AD TAMLAMASI "Karşılıklı İnceleme"** 81 مجلة كلية الآداب / العدد 81 .

Dr. Jabbarı, Ahmad, **Farsça Dilbilgisi (Metin-Gramer-Konuşma-Test-Konulu Sözlük)**, Süyasal yayınları, Ankara-2014.

Kanar, Mehmed. **Farsça-Türkçe Sözlük**, Say Yayınları, İstanbul 2008.

Parlatır, İsmail. **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yayınevi, Ankara 2006.

Prof. Dr. ECİLASUN, Ahmet B., **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**. Ankara 2015.

Prof. Dr. Öztürk, Mürsel, **Farsça Dilbilgisi**, 6.Baskı, Murat Kitabevi, Ankara 2017.

Prof. Dr. Kenar, Mehmet, **Farsça Dilbilgisi**, Say Yayınevi, İstanbul 2015.

Prof. Dr. Yılmaz, Kurt, **Osmanlıca Dersleri I**, Akçağ Yayınları, Ankara 2019.

Redhouse, James. **Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük**. Redhouse Yayınevi, 1968.

Sana Kaka Ahmed Salih, Goran Selahaddin Shukur, **Osmanlı Türkçesinde Arapça**

Stages of development of methods of teaching French as a foreign language

Shaima Emad Al-Ashtar *

Abstract

The composition of the annexation is what is formed from two words, the first of which is called annexed (mudhaf), and the second is called post fixed (mudhaf ilayh). It is a ratio between two nouns to estimate a preposition between them. The composition of the annexation is in the nominative sentence and the verbal sentence alike.

It is also possible to distinguish this structure and know the annexed and the post fixed through the meaning. Both names are related to each other in terms of meaning, one cannot be cut off from the other, as if there is a hidden link between them that does not appear. Therefore, it is possible to let something between the annexed and the post fixed so that this meaning is not separated from them.

The post fixed is expressed according to its position in the sentence. It may be a subject, an object, a subject of a nominal sentence (mubtada'), a predicate of a nominal sentence (khabar), a noun (isim) or a a predicate (khabar) for (inna), and so on. And when expressing it, we add a sentence to the parsing (wa howa mudhaf) i.e. (and it is annexed). As for the post fixed, it is always dative, regardless of the location of the annexed in the sentence. The post fixed has only one position in the sentence, whatever its type.

Keywords: annexation installation, annexed, post fixed.

المضاف إليه في اللغة العربية في أثر أسعد أفندي "الرسالة النثرية"
دراسة دلالية

شيماء عماد الأشتار *

المستخلص

تركيب الإضافة هو ما تكون من كلمتين أولهما تسمى مضافاً، وثانيهما تسمى مضافاً إليه، فهو نسبة بين اسمين على تقدير حرف جرّ بينهما، ويكون تركيب الإضافة في الجملة الاسميّة والجملة الفعلية على حد سواء، كما يمكن تمييز هذا التركيب ومعرفة المضاف والمضاف إليه بالمعنى، فكلّ الاسمين متعلقان ببعضهما من حيث المعنى لا يمكن قطع أحدهما على الآخر، وكأنّ هناك رابطاً بينهما خفيّ لا يبرز، لذا لا يجوز دخول شيء بين المضاف والمضاف إليه حتى لا ينفكّ هذا المعنى عنهما. ويُعرب المضاف بحسب موقعه في الجملة، فقد يكون فاعلاً أو مفعولاً به أو مبتدأ أو خبراً أو اسماً لـ (إنّ) أو خبراً لها وغير ذلك، وعند إعرابه نزيد على الإعراب جملة (وهو مضاف)، أمّا المضاف إليه فإنّه يكون مجروراً دائماً مهما كان موقع المضاف في الجملة، فالمضاف إليه ليس له إلّا موقع واحد في الجملة مهما كان نوعه. الكلمات المفتاحية: تركيب الإضافة، المضاف، المضاف إليه في اللغة العربية.

* مدرس/قسم اللغة التركية/كلية الآداب/جامعة الموصل.